

Föreningen Styvmorsviolen

YTTRANDE
2005-06-06

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet SOU 2005:43 Vårdnad - Boende – Umgänge

Sammanfattning

Vi anser att förslaget på förändringarna i själva lagen i stort är positiva, men vi anser att kraftfullare åtgärder bör sättas in för att föräldrar ska lösa konflikter innan de kommer till domstol. Obligatorisk medling liknande modellen för "Byrån för barns bästa"(2002/03:mp833 HL) skulle enligt vår mening gynna både barn och föräldrar. När föräldrar var för sig är att betrakta som kapabla föräldrar bör fokus ligga på att ge föräldrar hjälp att klara av sitt föräldraskap gemensamt, inte på att hitta lösningar som accepterar att konflikten fortgår. En domstol är inte rätt instans för att medla mellan föräldrar som tar ut olösta konflikter sinsemellan via barnen.

Barnets bästa betonas i utredningen. Det är av största vikt att normen för vad som betraktas som barnets bästa formuleras och tydliggörs så att inte begreppet får olika tolkningar beroende på vem som handlägger ett ärende.

Förslaget att gemensam vårdnad endast ska komma ifråga om föräldrarna kan komma överens andas en föreställning att det bland föräldrarna finns en part som vill det rätta för barnet och en som motsätter sig det. Så svart-vit är sällan verkligheten och svårigheterna att värdera olika faktorer som tillgång till båda föräldrarna kontra mindre konflikter genom att ge en förälder bestämmanderätt är uppenbara.

Vi anser att det är extremt viktigt att alla som arbetar med familjefrågor håller i minnet att våld och kränkningar mot barn kan ta sig många uttryck och framför allt inte är kopplat till kön. Utredningen tar också bara mycket flyktigt upp att det finns föräldrar som medvetet saboterar barnets relation med den andra föräldern och har inte några förslag på hur det ska hanteras.

Vi anser att domstolen ska vara fri att besluta om umgänge utifrån barnets bästa och att socialtjänsten ska ha skyldighet att bidra med de resurser som behövs för att umgänge med umgängesstöd ska komma till stånd inom en viss tid. Vi anser inte att det är förenligt med synen att barnets behov alltid ska stå i fokus och att domstolen ska vara bunden att döma utifrån vad socialtjänsten anser sig ha för resurser.

Barnet i fokus

Utredningen betonar mycket starkt att barnets bästa ska vara vägledande i beslut om vårdnad, boende och umgänge. Det är positivt, men eftersom "barnets bästa" är ett begrepp som kan tolkas på många olika sätt, behövs tydlig vägledning om vad begreppet ska innebära. Utredarna menar att man alltid ska utgå från det enskilda barnets situation, men även i de enskilda fallen finns en norm som man mäter fallet emot. Det är den normen som bör vara öppen och tydlig för att inte "Barnets bästa" ska bli godtyckligt beroende på vem som handlägger ett ärende.

Vårdnad

Gemensam vårdnad kan, som utredarna påpekar, inte användas som ett medel för att få föräldrar med samarbetsvårigheter att samarbeta bättre. Vi anser dock att det är felaktigt att föreslå att förutsättningen för att gemensam vårdnad ska komma ifråga är att föräldrarna kan komma överens. Vi anser att fokus bör ligga på att ge föräldrar hjälp att klara av sitt föräldraskap gemensamt om båda parter var för sig kan anses som kapabla föräldrar, snarare än att lösa det hela genom att ge bestämmanderätten till den ena föräldern.

Frågan är vilken av föräldrarna som ska ges vårdnaden vid en djupgående konflikt? Ofta står olika faktorer mot varandra och det är inte självklart vad som ska väga tyngst. Förslaget andas en föreställning att det bland föräldrarna finns en part som vill det rätta för barnet och en som motsätter sig det, men så svart-vit är sällan verkligheten.

När olika faktorer ställs mot varandra riskerar resultaten att bli klart tveksamma. Är det till exempel viktigast med en nära och god relation till båda föräldrarna (förutsatt att föräldrarna är kapabla och fungerande föräldrar) eller är det viktigast att minimera verkningarna av en konflikt mellan föräldrarna? Om man anser att det senare väger tyngst skulle man kunna tänka sig att ett barn anses må bäst av att en av föräldrarna har ensam vårdnad för att det skapar mest lugn för barnet. Det skulle kunna finnas en risk att domstolar ger vårdnaden till den förälder som är minst samarbetsbenägen för att det är det alternativet som skapar mest lugn och ro för barnet. Om vårdnaden ges till den andre föräldern så lär det ju knappast få en konfliktsökande förälder mer lugn. Möjligen får föräldern söka andra konfliktområden.

Vi rekommenderar utvidgade åtgärder utanför domstol för att hantera föräldrar i konflikt och högre krav på föräldrar att arbeta för att komma överens när det handlar om föräldrar som tar ut sina egna konflikter sinsemellan via barnen. De samarbetsamtal via socialtjänsten som finns idag ställer egentligen inga krav på föräldrarna på att de faktiskt ska komma någon vart för att lösa sina konflikter eller att de ens ska gå med på att delta i samtal.

I de fall där samarbetsproblemen är fokuserade kring ett enskilt område anser vi att den finländska modellen där vårdnaden kan vara enskild eller gemensam men där föräldrarnas bestämmanderätt i vissa frågor kan regleras separat skulle vara en bra möjlighet.

Boende

Vi anser att det är av stor betydelse att föräldrarna bor nära varandra vid växelvis boende. Däremot anser vi inte att kraven på att föräldrarna ska vara överens bör vara större än vid andra former av boende. Effekten av föräldrars konflikt kan vara lika förödande för barnen oavsett boendeform. Återigen vill vi poängtera att fokus från samhällets sida i första hand bör ligga på att hjälpa föräldrarna till lösa interna konflikter utanför domstol.

Umgänge

Vi ifrågasätter starkt avsnitt 6.4 (s. 171 ff) där det förslås att om socialnämnden inte har möjlighet att rekrytera ett umgängesstöd som kan ställa upp över huvud taget eller endast i mindre omfattning, måste domstolen utgå ifrån detta i sin bedömning av frågan om umgänge, vilket kan leda till att domstolen beslutar att något umgänge för närvarande inte kan äga rum. Utredarna har fram till avsnitt 6.4 upprepade gånger i utredningen betonat hur viktigt det är att endast se till vad som är bäst för barnet vad gäller vårdnad, boende och umgänge, men när det sedan är fråga om att samhället ska ställa resurser tillförfogande för att umgänge ska komma till stånd, så får barnperspektivet stryka på foten om inte socialtjänsten anser sig kunna skaka fram resurser för att umgänget ska kunna uppfyllas.

Vi anser att domstolen ska vara fri att besluta om umgänge utifrån barnets bästa och att socialtjänsten ska ha skyldighet att bidra med de resurser som behövs för att umgänge med umgängesstöd ska komma till stånd inom en viss tid.

Risken för att barnet far illa

Vi vill fästa uppmärksamheten på att alla exempel i utredningen är exempel på våld som utövas av män. Vi anser att det är extremt viktigt att alla som arbetar med familjefrågor håller i minnet att våld och kränkningar mot barn kan ta sig många uttryck och framför allt inte är kopplat till kön. Synen på hur föräldrars utsagor kommer värderas i ord mot ord situationer får inte påverkas av vilket kön föräldern har.

Parental Alienation Syndrom (PAS) kan göra att en förälder anklagar den andre föräldern för oegentligheter och utövar påverkan på barnen i syfte att fjärma barnet från den andre föräldern. Detta tar inte utredningen någon hänsyn till eller har några förslag på hur det ska hanteras. Kunskapen om PAS är inte heller allmänt känd bland dem som arbetar med frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Barnets rätt att komma till tals och påverka

Vi anser att det är bra att barnets rätt att komma till tals förstärks, men vi anser att det har stor betydelse om ett barn blir påverkat i sin inställning genemot en förälder av den andre föräldern. Vi anser att det är att betrakta som psykisk misshandel om ett barn utsätts för systematiska påtryckningar för att fjärma sig från en av föräldrarna. Vid misstanke om att en förälder utövar påtryckningar för att barnet ska få en negativ inställning till den andre

föräldern anser vi att det är viktigt att umgänget med föräldern fortsätter, men anpassas så att barnet inte känner sig otryggt, exempelvis genom umgängesstöd. Om man anser att umgänget ska upphöra under en utredning så fjärras barnet än mer från den utpekade föräldern. Om det visar sig att barnet är negativt inställt till en av föräldrarna på grund av att det blivit påverkat så har barnets relation till föräldern redan tagit skada om barnet och föräldern dessutom under en längre tid inte fått träffas.

I detta ärende har styrelsen i Föreningen Styvmorsviolen deltagit

Maria Skiddi
Ordförande

Eva Hammarstedt
Vice Ordförande

Anki Beijer Anne Karlsson
Kassör Sekreterare

Åsa Eriksson
Medlemsansvarig

Pia Sjöholm
Webbmaster

Cecilia Asp
Ledamot